

25-november 2025

O'ZBEKISTONDA YUMSHOQ KUCH STRATEGIYASI: O'ZBEK TILINING XALQARO MAYDONDAGI NUFUZINI YANADAOSHIRISH MASALASI

Abduraxmanova Mexribon

O'zbek va rus tillari kafedrasи dotsenti
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti
mabduraxmanova@uwed.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining yumshoq kuch siyosati doirasida milliy tilning strategik ahamiyati, til siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri – o'zbek tilining xalqaro maydondagi mavqeyini oshirish yuzasidan masalasi tahlil qilinadi hamda takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: yumshoq kuch siyosati, til siyosati, o'zbek tilining xalqaro nufuzi, milliy manfaatlar, madaniy diplomatiya.

Аннотация. В данной статье анализируется стратегическое значение национального языка в рамках политики «мягкой силы» Республики Узбекистан, а также рассматривается один из ключевых направлений языковой политики – повышение статуса узбекского языка на международной арене. Даны предложения по дальнейшему совершенствованию.

Ключевые слова: мягкая сила, языковая политика, международный престиж узбекского языка, национальные интересы, культурная дипломатия.

Bugungi globallashuv jarayonida davlatlarning xalqaro maydondagi obro'e'tibori nafaqat iqtisodiy yoki harbiy qudrat bilan, balki madaniy ta'sir – yumshoq kuch orqali davlatning jozibadorligi, madaniy va ma'naviy boyligi, qadriyatları va

25-november 2025

siyosiy imiji bilan namoyon bo‘lmoqda. Boy madaniyat, til, ta’lim, qadriyatlar va turmush tarzi boshqa davlatlar e’tiborini tortib, diplomatik hamkorlikning yanada mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Xususan, O‘zbekiston hozirgi kunda milliy o‘ziga xoslikni tiklash, madaniy merosni himoya qilish va targ‘ib etish, xalqaro maydonda davlat brendini shakllantirishga yanada katta e’tibor qaratmoqda. (Samarqand 2023-yilda “Turk dunyosining madaniyat poytaxti”, Buxoro va Xiva UNESCO meros obyektlari, deb beldilandi). Ochiq tashqi siyosatimiz madaniy diplomatiya, ta’lim diplomatiyasi, turizm diplomatiyasi va media diplomatiyasi bilan bir qatorda til siyosatini yumshoq kuchning strategik komponentiga aylantirdi.

Til davlatning global maydondagi mavjudligi, madaniyatining tarqalishi, xalqaro kommunikatsion imkoniyatlari va iqtisodiy hamkorligi uchun poydevor bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois o‘zbek tilining xalqaro miqyosdagi nufuzi – faqat lingvistik jarayon emas, balki siyosiy, madaniy, iqtisodiy, hatto geostrategik jarayon hamdir.

Yumshoq kuch nazariyasi madaniy jozibadorligi, ma’naviy qadriyatlarini va ichki siyosiy tizimining ko‘rinishi orqali davlatning xalqaro ta’sir kuchini oshirishni nazarda tutadi. Ma’lumki, “Yumshoq kuch” atamasi amerikalik olim J. Nye tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan bo‘lib, u davlatning milliy qadriyatlarini, madaniyati va siyosiy institutlarining jozibadorligi orqali ma’lum ma’noda o‘ziga ergashtira olish qobiliyatini anglatadi (Nye, Joseph S. 2004).

Til bu jarayonning eng muhim bo‘g‘ini bo‘lib, nafaqat madaniyat, san’at va adabiyotni yoyadi, balki xalqaro muloqotni ta’minlaydi hamda davlatning xalqaro imijini shakllantiradi.

O‘zbekistonda yumshoq kuch siyosati madaniy diplomatiya va madaniy merosni xorijga tanitish, ta’lim va ilmiy sohadagi hamkorlik, madaniy merosning targ‘iboti, davlatimiz tomonidan olib borilayotgan til siyosatida namoyon bo‘lmoqda.

25-november 2025

Ushbu yo‘nalishlar ichida til alohida ahamiyat kasb etadi, zero til bu jarayonlarning har biriga ta’sir ko‘rsatadi, chunki til muloqotning asosiy vositasi sifatida yumshoq kuchning barcha tarkibiy qismlarini birlashtiradi.

Bu borada hozirgi kunda olib borilayotgan ishlar o‘z samarasini berayotganini ham alohida e’tirof etish kerak, chunonchi, O‘zbekistonning ochiq tashqi siyosati natijasida global imiji oshib borayotgan, turkiy davlatlar bilan yaqinlashuv hamda xalqaro munosabatlar yanada kengayotgan bir paytda o‘zbek madaniyati, san’ati, arxitekturasi, milliy qadriyatlariga va umuman O‘zbekistonning madaniy merosi va turizm salohiyatiga e’tibor kun sayin oshmoqda, Bu esa o‘zbek tili va adabiyotiga xorijiy mamlakatlarda bo‘lgan qiziqishni tobora orttirmoqda. Raqamli platformalarda o‘zbek tilidagi kontentning ko‘payishi esa tilimizning nufuzini yuksalishining asosiy mezonlaridan biridir. Turkiya, Janubiy Koreya, AQSH, Rossiya, Vengriya va Yaponiya, Germaniya, Italiya kabi davlatlarda o‘zbek tili o‘rgatiladi. Xorijiy oliy ta’lim muassasalarida Markaziy Osiyo bo‘yicha tadqiqotlar kengaymoqda. Birgina misol: birinchi romanchiligidan namunasi “O’tkan kunlar” asari bir necha tillarga tarjima qilindi. Bu yil koreys kitobxonlari ham bu o‘lmas durdona asar bilan tanishdilar.

O‘zbekistonning yumshoq kuch strategiyasida til siyosati asosiy poydevor, o‘zbek tilini rivojlantirish esa davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi ekan, biz oldimizda turgan qator masalalarga jiddiy e’tibor qaratishimiz darkor:

1. O‘zbekistonning lotin grafikasiga asoslangan yozuvga o‘tishi xalqaro muloqot va global axborot makoniga integratsiyani osonlashtirdi. Lekin shunga qaramay, kirill yozuvining hanuzgacha amalda ekani va ikki yozuvning baravar qo‘llanilayotgani savodxonlikning pasayishi, matnlarda imlo xatolarning ko‘payishi, va achinarlisi, imlo xatoga oddiy bir holdek, qarash paydo bo‘lgani kabi muammolarni keltirib chiqardi. Lotin yozuviga o‘tish jarayonining uzayib ketishi ichki til madaniyatiga

25-november 2025

ham, chet elliklarning o‘zbek tiliga e’tiboriga ham salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Ta’lim, nashriyot, davlat idoralari va ommaviy axborot vositalari o‘rtasidagi standartlarning nomutanosibligi ham jiddiy chalkashlik tug‘dirmoqda. Shu sababli o‘zbek tilining, jumladan, adabiyotlarimizning global maydonga chiqish sur’ati pasaymoqda.

Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 10-fevraldagagi 61-sonli qarori bilan 2023-yil 1-yanvardan “Tashkiliy-huquqiy shaklidan qat’i nazar, barcha tashkilotlarda ish yuritish hujjatlari va boshqa hujjatlarni lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosida ishlab chiqish, qabul qilish va e’lon qilish amaliyotini to‘liq joriy qilish” hamda Hukumatning 2021-yil 28-oktabrdagi 662-sonli qarori bilan 2023-yil 1-yanvardan normativ-huquqiy hujjatlar loyihibalarini lingvistik ekspertizadan o‘tkazishni belgilab qo‘yilishi yozuv masalasini hal qilish uchun yetarli asosdir. “O”, “G”, “SH”, “CH” harflarini isloh qilish, alifboni yanada takomillashtirish takliflari esa, fikrimizcha, jarayonni yanada susaytiradi. Lotin alifbosiga to‘liq o‘tish esa global integratsiya va zamonaviy imidjimiz uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

2. Ta’lim diplomatiyasi doirasida O‘zbekistonning oliy ta’lim muassasalarida xorijiy talabalar soni yildan-yilga o‘smoqda. Bu holat til siyosati uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Xorijiy talabalar uchun o‘zbek tilini o‘qitish ta’lim dasturlarini yanada tizimlashtirish va takomillashtirish yumshoq kuch strategiyasining muhim bo‘lagidir. Ushbu dasturlar asosida darajalangan darslik va o‘quv qo‘llanmalarini, ayniqsa, B2, C1, C2 darajasiga mo‘ljallangan adabiyotlarga ehtiyoj juda katta.

3. Hozirgi kunda davlat darajasida olib borilayotgan til siyosati va amaliyot o‘rtasida tafovut mavjud. Zero o‘zbek tilining maqomi yuksaltirilgani bilan, ko‘plab sohalarda rasmiy ish yuritish, ilmiy muhit va rasmiy-idoraviy muloqotda rus tilining saqlanib qolayotgani davlat tilini yanada takomillashtirish va uning qo‘llanish doirasini kengaytirishga to‘sqlik qiladi. Rus tili xalqaro til sifatidagi maqomi va

25-november 2025

ahamiyati hozirgi kun ham dolzarb. Lekin rasmiy hujjatlar, elektron hukumat tizimi, sud-huquq amaliyoti hamon o‘zbek tiliga to‘liq moslashmagani til siyosatining institutsional darajada ishlamayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga ko‘plab fan, xususan, diplomatiya, iqtisodiyot kabi eng yirik sohalarda yagona terminologik tizim yo‘qligi ham ilmiy nutqning rivojlanishiga eng katta to‘siqdir. Natijada boy tilimizning intellektual qudrati va imkoniyati to‘liq namoyon bo‘lmayapti.

4. Xorijda yashaydigan o‘zbeklar bilan madaniy va til aloqalarini mustahkamlash zamonaviy yumshoq kuch strategiyalarining muhim tarkibiy qismidir. Shu ma’noda til siyosatini amalga oshirishda ularga boy resurslarni yaratish , jumladan, xorijiy mamlakatlarda o‘zbek tilini o‘qitish markazlarini va onlayn darslarni ko‘paytirish, o‘zbek tilidagi nashrlar sonini oshirish, raqamli makonda milliy korpus bazasini kengaytirish, adabiy meros va zamonaviy adabiyotning tarjimalarini ko‘paytirish zarurati bor. Media kontentining kamligi, raqamli platformalarda o‘zbek tilidagi sifatli materiallarning yetishmasligi tilning yumshoq kuch resursi sifatidagi salohiyatini cheklamoqda. Aynan shularning rivoji tilning xalqaro mavqeyini yanada mustahkamlaydi.

Shu muammolarning yechimini topish uchun tilning nufuzini mustahkamlashda qator muhim vazifalarni belgilab olish maqsadga muvofiq, jumladan, davlat siyosati darajasiga ko‘tarilgan tilni yanada takomillashtirish masalasini amaliyotda ham birdek tatbiq etish, lotin yozuviga o‘tish jarayonini yakuniga yetkazish, terminologiya, ilmiy va raqamli tilni rivojlantirish, xorijda o‘zbek tili va madaniyatini tizimli targ‘ib qilish hamda ta’lim va media orqali til madaniyatini oshirish shular sirasiga kiradi.

O‘zbekistonning yumshoq kuch strategiyasida til siyosati markaziy o‘rin egallaydi. O‘zbek tilining xalqaro maydonidagi nufuzi oshib borayotgani mamlakatning global miqyosdagi jozibadorligini kuchaytiradi, madaniy diplomatiya

25-november 2025

samaradorligini oshiradi va ta’lim hamkorligini rivojlantiradi. Kelgusida o‘zbek tilining raqamli tizimi rivojlanishi, xorijdagi til markazlari sonining ortishi, ilmiy-innovatsion yondashuvlarning kengayishi uning xalqaro mavqeyini yanada mustahkamlaydi. O‘zbek tilining global pozitsiyasi kuchaygani sari O‘zbekistonning yumshoq kuch salohiyati ham ortadi. Shu bois til siyosati mamlakatning uzoq muddatli strategik rivojlanishining ajralmas qismi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-dekabrdagi “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi ” PF-5850-son farmoni.
2. “O‘zbekiston Respublikasi oliv ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori, xususan, konsepsiaga ilova qilingan “2020 – 2030-yillarda o‘zbek tilini rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish Konsepsiysi”
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 20-oktabrdagi “Davlat tilini yanada rivojlantirishga oid qo‘sishma chora-tadbirlar to‘g‘risida” qarori
4. “Davlat tili haqida”gi O‘zbekiston Respublikasining Qonuni, 1995-yil 21- dekabr 167-I-son
5. Nye, Joseph S. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs.
6. Melissen, Jan, The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations. Palgrave Macmillan (2005).
7. Abduraxmanova Mexribon, Normatova Shoira. Realities of teaching Uzbek language to foreigners. // JournalNX- A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal ISSN No: 2581 - 4230 VOLUME 10, ISSUE 4, April -2024//2024.- P.100-103.

25-november 2025

8. Narmatova, S., Abdurakhmanova, M. (2022). Language Policy in Uzbekistan: The adoption of Uzbek language and the Latin alphabet. *INContext: Studies in Translation and Interculturalism*, 2(3), 144–155.
<https://doi.org/10.54754/incontext.v2i3.34>